

дослідний інститут фізіології та прикладної медицини. З 1915 р. працював у Військово-медичній академії на посаді приват-доцента. 1917 р. — за рекомендацією В. І. Вернадського був обраний на посаду професора й завідувача кафедрою в Пермський університет. З 1920 р. — декан медичного факультету Пермського університету.

Наукова спадщина Б. Ф. Веріго велика й значна. Він був піонером у галузі електрофізіології, обміну речовин, збагатив вчення І. І. Мечникова про фагоцитоз, першим відкривши причини лейкопенії при попаданні в кров бактерій і токсинів, створив теорію розвитку анафілактичного шоку; багато висловлених ним ідей лягли в основу розробок великої кількості його послідовників. Вивчаючи газообмін в легенях і тканинах, він встановив (1892) вплив кисню на здібність крові зв'язувати вуглекислий газ (ефект Веріго).

13 червня 1925 р. Б. Ф. Веріго помер від запалення легенів.

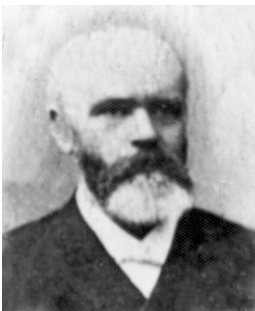
Пр.:

Философия и жизненная сила // Мир Божий. — 1904. — № 6. — С. 134-158; Основы физиологии человека и животных: В 2 т. — С.Пб., 1905-1910; Единство жизненных явлений. — С.Пб., 1912; Роль белков в обмене веществ животного организма. — С.Пб., 1913; Биохимия клетки. — С.Пб., 1913.

Літ.:

Памяти Бронислава Фортунатовича Вериги, 1860-1925: [Некролог]// Рус. физиол. журн. — 1926. — Т. 9, № 1; Професори Одес. (Новорос.) ун-ту. — Одеса, 2000. — Т. 2.

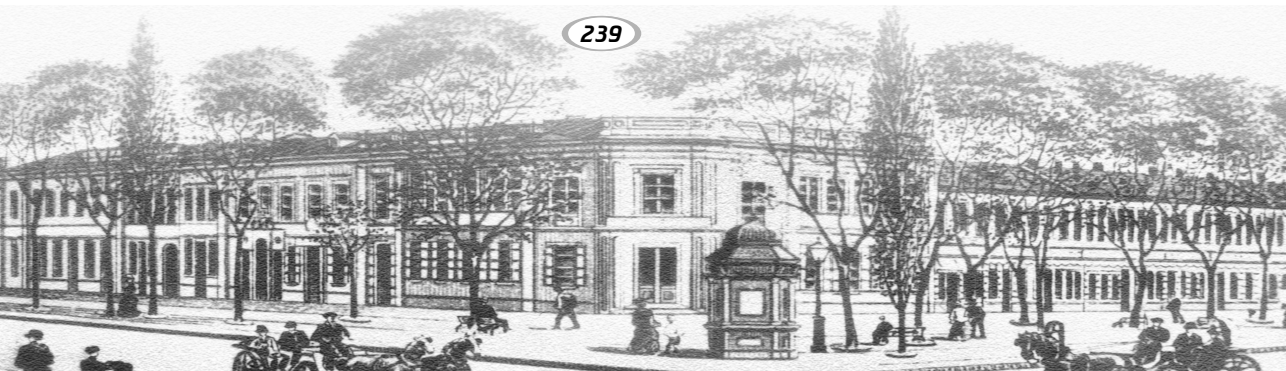
К. В. Осташков

ВЕРІГО Олександр Андрійович

Хімік-органік

О. А. Веріго народився 5 грудня 1837 р. у Вітебській губ. в дворянській родині. Освіту здобув

в Петербурзькому комерційному училищі, яке закінчив у 1855 р. Після училища він мав працювати статистиком у Міністерстві внутрішніх справ, але його приваблювала хімія і він вступив на фізико-математичний факультет Петербурзького університету, де він вивчав хімію під керівництвом професора М. М. Соколова.

Закінчивши університет у 1860 р., О. А. Веріго вступив екстерном до Артилерійської академії, але продовжував займатися хімією у приватній лабораторії, яку організували М. М. Соколов і В. О. Енгельгардт. У 1862 р. О. А. Веріго виїхав за кордон на 4 роки, де він працював спочатку в лабораторії А. Штреккера в Тюбінгені, а потім — в лабораторії І. Віслінченуса в Цюріху. В цей період він проводив дослідження в галузі азосполук.

У 1866 р. після повернення з-за кордону, за пропозицією М. М. Соколова, почав працювати на посаді лаборанта (асистента) Новоросійського університету. Разом з М. М. Соколовим він займався організацією наукової і учбової хімічної лабораторії, обладнанням її необхідною хімічною апаратурою, реактивами, хімічним посудом. У тому ж році О. А. Веріго захистив магістерську дисертацію на тему “Азобензид и его гомологи”, після чого його було обрано доцентом кафедри хімії. Читав курс неорганічної хімії, а з 1868 р. на кафедрі технічної хімії — курс хімічної технології.

9 квітня 1871 р. у Києві О. А. Веріго захистив докторську дисертацію “О реакции прямого присоединения к группе азобензина”. Після захисту дисертації був обраний, за представленням І. М. Сеченова екстра-ординарним професором, а в 1873 р. — ординарним професором хімії. З цього часу він читав курс органічної хімії.

Протягом кількох років О. А. Веріго був деканом фізико-математичного факультету, його двічі обирали ректором університету, але він відмовився з особистих причин.

О. А. Веріго був блискучим лектором і гарячим ентузіастом хімічної освіти. Він організував студентський хімічний гурток, до якого увійшли П. Г. Меліков (Мелікішвілі), В. М. Петрієв (Петріашвілі), С. М. Танатар, які потім стали професорами Новоросійського (Одеського) університету.

Він залучав їх до виконання різних наукових досліджень. Наукові інтереси О. А. Веріго та його учнів охоплювали низку питань.

Ще в магістерській дисертації О. А. Веріго описав свій метод добування азобензолу та його гомологів при дії амальгами натрію на нітробензол і його гомологи. Він описав добути азосполуки і відначив відсутність у них основного характеру. Вивчав пряме приєднання бромиду до азобензиду і продукти цієї реакції. Досліджуючи дію галлоїдних сполук, фосфору на азобензол, О. А. Веріго отримав азобензол і продукти прямого приєднання бромиду до азобензолу. Ці питання він розглянув у докторській дисертації. Ретельно вивчаючи бромпохідні, він встановив умови одержання ді-, три- і тетрагаллоїдних похідних азобензолу і довів, що азобензол може приєднувати 1,5 частини галоїдводневих кислот, якщо на продукт приєднання бромоводню азобензолом подіяти бромом, то тоді в результаті відщеплення 1/2 частини галоїдводневої кислоти утворюється азосполука, яка містить три атоми бромиду. Можливе і пряме приєднання бромиду до азобензолу, причому одержаний продукт нестійкий і, поступово відщеплюючи бром, перетворюється знову на азобензол. О. А. Веріго добув і інші похідні азобензолу, азотолуолу, азокимолу, азоксилулу. Ці роботи дали можливість глибоко пізнати властивості і способи одержання азосполук — речовин ще нових і мало вивчених. Ці дослідження мали значення для розвитку хімії барвників і проміжних продуктів.

Іншим важливим напрямком, в якому працював О. А. Веріго, були синтез та вивчення властивостей жирних кислот — гліцеринової, яблучної, фумарової. Разом з колегами він добув дихлоропропіонову кислоту при дії пентахлориду фосфору на гліцеринову кислоту, і, діючи на неї гідроксидом барію, перетворив її на хлоракрилову, яка взаємодіючи з ціанідом калію, дає внаслідок омилення продуктів реакції неактивну яблучну і фумарову кислоти. Ці роботи мали важливе значення для розвитку стереохімії, тоді ще молодій науки.

Велике значення О. А. Веріго приділяв дослідженням чисто прикладного характеру. В 1877 р. він почав займатись дослідженням одеських лиманів, їх ропи і грязей, підгрунтових вод. Досліджуючи цілющі грязі одеських лиманів, він знайшов у них цілий ряд речовин, які є продукта-

ми відновлення і розкладу неорганічних і органічних речовин: сірку, сірчисті і сірчануватисті солі, аміак і амонійні солі органічних кислот (олеїнової, валеріанової). Він довів, що пластичність грязей обумовлена присутністю в них колоїдального сірчистого заліза; відзначив роль анаеробних бактерій в грязях Кюяльницького і Хаджибейського лиманів. Ці дослідження допомогли правильно оцінити цілющі властивості одеських лиманів.

За проханням міськуправи, в 1869 р. О. А. Веріго проводив аналізи природних вод і дав рекомендації, які лягли в основу рішення про будівництво в Одесі міської водонасосної станції на Дністрі.

Важливе значення мали дослідження О. А. Веріго властивостей піщаних ґрунтів Пересипу (1873). Він довів повну придатність їх для цілей поглинання каналізаційних вод. Завдяки цьому вперше в Росії в Одесі були улаштовані поля зрошення, куди відводились міські каналізаційні стоки.

Робота на користь Одеси зробила його одним із популярних і шанованих професорів. Особливо плідною була робота О. А. Веріго в галузі аналізу харчових продуктів і його боротьба проти їх фальсифікації. Спочатку він проводив ці дослідження у приватній лабораторії, яка потім переросла у міську хімічну лабораторію для дослідження харчових продуктів (перша в Росії).

Згідно наказу урядового Сенату О. А. Веріго нагороджений орденами св. Володимира (1871), св. Анни (1874), св. Станіслава 1 ст. (1878), св. Володимира 3 ст. (1883). Йому було надано чини надвірного радника (1870), колезького радника (1871), статського радника (1875).

Після 25 років служби (1884) О. А. Веріго була призначена пенсія, він був залишений в університеті на 5 років і 1 листопада 1891 р. затверджений у званні заслуженого професора. 21 листопада 1896 р. О. А. Веріго переведений чиновником для окремих доручень Міністерства фінансів Росії. За дорученням С. Ю. Вітте він організував Центральну лабораторію Міністерства фінансів в Одесі для потреб винної монополії. Тут він проводив дослідження денатурованого спирту для технічних цілей: освітлення, нагрівання. Ним вивчався склад суміші спиртів, вдосконалюва-

лися методи визначення сивушних масел у винному спирті. Серед видатних учнів О. А. Веріго були відомі хіміки-органіки: П. Г. Мелікішвілі, М. В. Петріашвілі, С. М. Танатар, М. Д. Зелінський, П. І. Петренко-Критченко.

Помер О. А. Веріго в Одесі 13 березня 1905 р.

Пр.:

Исследование над азобензидом и его гомологами. — Одесса: Тип. Л. Нитче, 1866. — 46 с.; О реакциях прямого присоединения к группе азобензида. — Одесса: Тип. Л. Нитче, 1871. — 72 с.; Исследование почв Пересыпи по отношению к вопросу об орошении нечистотами. — Одесса: Тип. Л. Нитче, 1878. — 35 с.; Исследование одесских целебных лиманов и грязей. — Одесса: Тип. Л. Нитче, 1880. — 107 с.; О влиянии микроорганизмов на образование лиманной грязи. — Одесса: Тип. “Одес. листка”, 1887. — 5 с.; Анализ воды и грязи Будаковского соленого лимана: (Извлеч. из отчета об экскурсии комис. Одес. бальнеол. о-ва в Будаки). — Одесса: Тип. “Одес. листка”, 1888. — 13 с.; Молоко чахоточных коров. — Одесса: Тип. Л. Нитче, 1891. — 11 с.; Определение сивушного масла в ректифицированных спиртах посредством салицилового ангидрида. — Одесса: Тип. Е. Фесенко, 1903. — 10 с.

Літ.:

Веріго Александр Андреевич // ЭСБЕ. — Т. 11. — С. 33; Веріго Александр Андреевич // БСЭ. — Т. 4. — С. 532; Веріго Олександр Андрійович // УРЕ. — К., 1960. — Т. 2. — С. 314; Александр Андреевич Веріго // Блох. — Т. 2. — С. 773-774; Александр Андреевич Веріго // ЗИНУ. — 1890. — Т. 53. — С. 387-390; Меликов П. Александр Андреевич Веріго // Журн. рус. физико-хим. о-ва. — 1905. — Т. 37, вып. 5. — С. 469-475; Степанова О. С. Александр Андреевич Веріго // Укр. хим. журн. — 1956. — Т. 24, вып. 1. — С. 122-125; А. А. Веріго // Зелинский Н. Д. Собр. тр. — М., 1960. — Т. 4. — С. 510-511; Вознюк Ю. Золотые пески // Зн. коммунизма. — 1973. — 23 мая; Вознюк Ю. Куяльник // Там же. — 1973. — 11 марта; Веріго Александр Андреевич // Волков В. А., Вонский Е. В., Кузнецова Г. И. Химики: Биогр. справочник. — К., 1984. — С. 101-102; Професори Одес. (Новорос.) ун-ту. — Одеса, 2000. — Т. 2.

Л. П. Березіна

